

גליון תהקיא • עדש"ק פרשת משפטים

• שנת העשרים •

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

"לא תבשל" – היכן מצינו איסור לבשל?!

בגדר גרות בלא קרבן בזמן הזה

מעשן סמך לעשן זך – מהו עניין הענן?

בין צדקה דקדושה לצדקה דקליפה

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

ניצול 'בריא מזליה' להוספה בתורה ומצוות

ימי הפורים פועלים על כל חודש אדר

גם יהודי פשוט שבפשוטים יודע שלחודש אדר מעלה מיוחדת - שיש לו מזל מוצלח. וענין זה קשור עם ימי הפורים - הפועלים בכל ימי החודש, כמו שכתוב (אסתר ט, כב) "והחודש אשר נהפך". ולכן, "משנכנס אדר מרבין בשמחה" (תענית כט, סע"א) - תיכף בהתחלת החודש.

מדובר אמנם אודות יהודי פשוט שלא למד מה שכתוב בגמרא (שם, רע"ב) שחודש אדר "בריא מזלי", אבל הוא יודע את הלשון המורגל אפילו בפי עמי-הארצים נשים ותינוקות של בית רבן - שחודש אדר מזול מוצלח.

ואף שבודאי לא למד עדיין מה שכתוב בירושלמי (מגילה פ"א ה"א) [ומובא גם להלכה (שו"ע א"ח סתרפ"ח ס"ז)] שכל החודש כשר לקריאת המגילה, שנאמר והחודש אשר נהפך - הוא לא שייך עדיין להבנה והשגה בתורה, ובודאי שאינו שייך ללימוד הירושלמי - אבל הוא יודע שבמגילה נאמר "והחודש אשר נהפך", היינו, שימי הפורים פועלים על החודש כולו, שמזלו מוצלח,

ואם הדברים אמורים בנוגע לעניניו הגשמיים של יהודי, שבחודש אדר "בריא מזלי" - הרי

על אחת כמה וכמה שכן הוא בנוגע לעניניו הרוחניים, עד לעיקר תפקידו, "אני נבראתי לשמש את קוני", שבחודש זה יש לו הצלחה יתירה ומזל מיוחד בכל הקשור לעבודתו בעניני התורה ומצוותיו.

'בשנת העיבור' חמישים ותשעה ימים עם מזל מוצלח!

ובזה גופא - מעלה מיוחדת בשנת העיבור, שיש בה אדר ראשון ואדר שני:

בשנה פשוטה - העילוי דחודש אדר אינו אלא במשך כ"ט ימים בלבד. ואילו בשנת העיבור - העילוי דחודש אדר הוא במשך חמישים ותשעה ימים, ל' יום דאדר ראשון וכ"ט יום דאדר שני, שכל ימים אלו הם ימים שיש להם מזל מוצלח - כפי שבודאי יאמרו "עמא דבר" שעילוי זה הוא בשני החדשים, אדר ראשון ואדר שני.

וזהו ההוראה הפשוטה מראש חודש אדר ראשון - שיש לנצל את הנתנת כח המיוחדת דראש חודש אדר, "בריא מזלי", בנוגע לכל עניני התורה ומצוותיו, ובפרט בשנת העיבור - שעילוי מיוחד זה הוא במשך נ"ט ימים!

(תורת מנחם - דתועודות תשרי"מ ח"ב ע"י 1018 ואילך)

פתיחה

בעזרי"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליין תתקיא) היו"ל לפרשת משפטים, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע.

מדור "מקרא אני דורש" שבפתח הקובץ עוסק באיסור בשר בחלב שנאמר לראשונה בפרשתנו, שלפום ריהטא תמוה איך לומדים איסור אכילת בשר בחלב ממה שנאמר בתורה "לא תבשל" שמשמע שהאיסור הוא רק לבשל, ויבאר מנין למד רש"י מתוך פשט הכתובים לפרש "לא תבשל" שהכוונה לא לאכול, וגם לא להנות מבשר בחלב.

מדור "יינה ש' תורה" עוסק במהות הרוחנית של ה"עשן" שה' על הר סיני, שענינו הביטול שנפעל בעולם על ידי מתן תורה, וביטול זה הי' גם במקום הכי נמוך ופחות, וללמדנו בא שחובה לפעול ולהחזיר קדושתו ית' גם במקומות נמוכים ודוקא ע"י זה נשלמת כוונת הקב"ה שישכון בתחתונים.

מדור "חידושי סוגיות" עוסק בגדר גירות בזמן הזה שהוא בלא קרבן, אף שלפי זה נראה שחסר בעיקר הגירות בזמן הזה, ויחדש דשאני גדר הקרבן שבגירות מגדר המילה והטבילה, שהקרבן אינו מוסיף בפעולת חלות הגירות אלא רק מסיר מניעה מחלות הגירות.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושיגאות מי יכין.

ועל כן פשוט שמי שבירד הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בחוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

מקרא אני דורש... "לא תבשל" - מנין לפרשו כאיסור לאכול?

מדוע מפרש רש"י בפרשתנו מה ש"לא תבשל גדי בחלב אמו" נאמר גם כפ' תשא וכפ' ראה? / איפה מצינו בתורה איסור לבשל משהו? / ביאור בפירוש רש"י על איסור בשר בחלב וההכרח לפרש כן בפשוטו של מקרא

ע"פ לקושי שיחת חז" עמ' 143 ואילך

פנינים... עיונים וביאורים קצרים

מדוע לא שחרר אברהם את עבדו אליעזר? ע"פ לקושי שיחת חז" עמ' 151 ואילך

מדוע הברכה "לא תהי' משכלה ועקרה" היא דוקא "בארץ"? ע"פ

לקושי שיחת חז"א עמ' 158 ואילך

יינה של תורה... "לכלות" את העולם עם האש האלוקית

מהו ענין ה"ענן כמין עשן" שה' על הר סיני? / מדוע העולם צריך "להתבטל"? / איך השתנה העשן הסמיך לעשן דק וך? / ולמי עושה הקב"ה שביל בתוך הענן? מהות הענן שה' על הר סיני, וההוראה בהנהגת האדם עם העניינים הגשמיים

ע"פ לקושי שיחת חז"א עמ' 85 ואילך

פנינים... דרוש ואגדה

לא להיות משועבד לגשמיים? ע"פ לקושי שיחת חז"א עמ' 97

תעניות של תשובה ומירוק הנפש? ע"פ לקושי שיחת חז"א עמ' 180 ואילך

חידושי סוגיות... בגדר ניות בלא קרבן בזמן הזה

יחזור בשטת הרמב"ם, דמדבריו גבי אכילת קדשים משמע דבלא קרבן לא הוי כישראל גמור והוא תימה על גרים שבזמן הזה / יחדש ע"פ לשון הרמב"ם דשאני גדר הקרבן מגדר המילה והטבילה - שאינו מוסיף בפעולת חלות גירות אלא רק בא להסיר מניעה מחלות זו / עפ"י יסיק נפק"מ לענין אכילת קדשים דגרים אלו לכשיבנה המקדש

ע"פ לקושי שיחת חז" עמ' 160 ואילך

תורת חיים... עיון תעוב עמו

דרכי החסידות... גמ"ח בהתעסקות ויגיעה

שיחות קודש... ניצול 'בריא מזליה' להוספה בתורה ומצוות

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב וילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:

ט"ל מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com

"לא תבשל" – מניין לפרשו כאיסור לאכול?

מדוע מפרש רש"י בפרשתנו מה ש"לא תבשל גדי בחלב אמו" נאמר גם בפ' תשא ובפ' ראה? / איפה מצינו בתורה איסור לבשל משהו? / ביאור בפירוש רש"י על איסור בשר בחלב וההכרח לפרש כן בפשוטו של מקרא

א. בפרשתנו: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (כג, יט). ובפירוש רש"י: "ובשלשה מקומות נכתב בתורה: אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בישול".

ולכאורה קשה:

כלל הוא בדברי רש"י, שכאשר יש קושיא בפסוק אחד מצד פסוק שני, דרכו של רש"י להבהיר את הענין וליישב את הקושיא רק כאשר מגיעים לפסוק השני – ולא בפסוק הראשון; והטעם פשוט: כאשר לומדים את הפסוק הראשון עדיין אין קושיא כלל, כיון שעדיין לא למדנו את הפסוק השני, ובמילא אין כל סתירה.

על אחת כמה וכמה בעניננו, שאין סתירה כלל בין הכתובים, אלא רק שאותו ציווי של "לא תבשל גדי בחלב אמו" חוזר בתורה עוד פעמיים – שמוכן בפשטות שהמקום לבאר את פשר הכפילות אינו בפעם הראשונה שבו אומרת התורה ענין זה, שאז אין עדיין כל כפילות והכל אתי שפיר; אלא רק כאשר מגיעים לפעם השני ולפעם השלישית, שאז מתעוררת שאלה על הכפילות, אז הוא המקום המתאים להסביר מה באה הכפילות ללמדנו.

[ולהעיר מאבן עזרא כאן, שכתב: "ועוד אדבר למה הזכיר הכתוב זאת המצוה פעם שנית גם שלישית במקום כל אחד מהם"].

ואם כן, למה הוצרך רש"י כאן – בפעם הראשונה שהתורה אומרת "לא תבשל גדי בחלב אמו" – להזכיר ולבאר את זה שהתורה עתידה לכתוב את האיסור עוד פעמיים? וכי מה

ולכן העיקר הוא מה שמנחמו בדברים ומחזקו, ומכל שכן בגמ"ח שהיא המעולה שבצדקה, דמלבד זאת מה שמלוה לו בשעת דחקו אשר בזה יורווח לו, הנה באמת עיקר ענין הגמ"ח הוא התעוררות הלב דהרי גם בצדקה העיקר הוא מה שמפייסו, ולכן אנו רואים במוחש שנקל לו לאדם לקבל צדקה מזה שאינו מכירו, אבל כאשר הוא מפייסו ומנחמו אז מפיג צערו, ובפרט בגמ"ח דהעיקר הוא ההשתתפות בצערו וממילא הוא מלוה לו גמ"ח דזה בא מצד הרגש הלב, ובפרט כשמתבונן בעיקר ענין זה כמבואר בענין תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו.

השתתפות בצער הזולת

דהנה טעם וסבת הדבר מה שזה עשיר וזה עני הוא לפי שצ"ל הענין דמשפיע ומקבל, אבל העני קובל מפני מה הוא דוקא צ"ל המקבל, אז מתעורר בהרגש טוב שמשותף בצערו הפנימי של חברו במה שהוא דחוק, והיינו שהדוחק תופס מקום במוח והלב שלו (דמי שהוא דחוק בגשמיות הרי מוחו ולבו כל עמו ומוטרד ביותר) ולזאת מתעורר בהתעוררות גדולה לעשות חסד עם זולתו ואז הנה גוף ועצם ההלואה בא ממילא דהעיקר הוא הרגש הלב, וכשמתעורר אז הוא בא לידי התבוננות עמוקה ביותר דגלגל החוזר הוא בעולם ואפשר הדבר אשר גמ"ח זה הוא פרעון חוב, כי בסוד הנשמות וגלגולו אפשר שהוא חייב לו, והוא פרעון חוב. וגם מי שאין לו מה לתת או להלוות הרי יוכל להתעסק בגמ"ח שבגופו ובנשמתו.

אשר ע"י כל הנ"ל נעשית הפדי' בשלום.

(אגרות קודש ח"י עמ' לה-ו)

המודר מודפס
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנג
נפ"ק כ"ז תשרי ה'תשפ"א
תנצ"ח

לקראת שבת

זה נוגע להבנת פשט הכתוב כאן?!

ובקיצור: כל פיסקא זו מיותרת כאן לגמרי, ומקומה צריך להיות בהמשך הפרשיות!

ב. אמנם כד דייקת בלשון רש"י נמצא, שבאמת אין כוונתו רק להסביר את זה שהתורה עתידה לחזור על ציווי זה עוד פעמיים (שזה שייך דוקא בהמשך הפרשיות), אלא שמתוך פירושו עולה חידוש גדול בפירוש הפסוק כאן.

כי הנה, רש"י כותב: "ובשלשה מקומות נכתב בתורה, אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול". ומהסדר בדבריו מובן, שהפעם הראשונה קאי על איסור אכילה, השני על איסור הנאה, והשלישית על איסור בישול. והיינו, שה"לא תבשל" כאן – בפעם הראשונה שנאמר איסור זה – כוונתו לאיסור אכילה.

ולפי זה מובן מדוע פירש רש"י ענין זה כבר כאן, כי כוונתו לחדש בפירוש הכתוב כאן, ש"לא תבשל" אין פירושו כפשוטו – בישול, אלא כוונתו היא לאיסור אכילה.

אך הא גופא קשיא – מהיכי תיתי לפרש כן?

והרי הסברא נותנת בדיוק להיפך:

הפעם הראשונה שנכתב בתורה "לא תבשל" יש לפרשה פשוטו כמשמעו – איסור בישול, ורק כאשר רואים שהתורה כופלת ומשלשת ציווי זה, הרי כפילות זו מכריחה להוסיף עוד איסורים – אף שאינם מתאימים כ"כ עם הלשון "לא תבשל";

ולמה איפוא פירש רש"י שהפעם הראשונה (כאן בפרשתנו) פירושה איסור אכילה, הפעם השני איסור הנאה, ורק הפעם השלישית מתפרשת כפשוטו על איסור בישול?! וכלפי לייא.

ג. אך הביאור בזה:

כשלומדים את האיסור שבפסוק: "לא תבשל גדי בחלב אמו", ומבינים זאת במשמעות של בישול כפשוטו – מתעוררת מיד תמיהה גדולה: לא מצאנו בשום מקום איסור על בישול! מצאנו איסור אכילה וכן איסור הנאה – אבל שדבר מסויים יהי אסור בבישול, לא מצאנו בשום מקום!

[ולמעשה, שבספר החינוך כאן (מצוה צב) האריך לבאר מדוע האיסור הוא בעצם הבישול, גם ללא האכילה, וסיים שעדיין הענין קשה: "זה נאמר מתוך הדחק, ועדיין צריכים אנו למודעי המקובל... וכל זה איננו שווה ליי".]

ואכן, מטעם זה מצינו בתרגום אונקלוס, שהוא קרוב לפשוטו של מקרא, שפירש בכ"ש שלושת המקומות את המלים "לא תבשל" על האכילה דוקא ("לא תיכלון"). כי לפי הפשט, לא מסתבר לומר שהתורה תאסור את הבישול כשלעצמו, ובהכרח לפרש על האכילה – אבל שיטת רש"י אינה כן, וכדלקמן];

גמ"ח בהתעסקות ויגיעה

העני קובל מפני מה הוא דוקא צ"ל המקבל, או מתעורר בהרגש טוב שמשתתף בצערו הפנימי של חברו במה שהוא דחוק, והיינו שהדחוק תופס מקום במוח והלב שלו

תורה, תפילה וצדקה – בהתעסקות

והנה ארז"ל (ברכות ח' א') "פדה בשלום נפשי – אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאלו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם", אשר פדי' גמורה שהיא פדי' בשלום היא ע"י שלשה דברים דתורה עבודה וגמ"ח שהם שלשה קוים.

ודייק בלשונו "כל העוסק" דוקא, דענין התורה צ"ל בהתעסקות ויגיעה, וכמבואר בארוכה בד"ה הסכת ושמע ישראל תרצ"ג [ויבא באריכות א"ה בשבועות הבאים. המו"ל], הן ענין התפלה צ"ל בהתעסקות ויגיעה, וכמבואר בפרטיות בקונטרס התפלה [נמכ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע. המו"ל], הן ענין הגמ"ח צ"ל בהתעסקות ויגיעה, כי גמ"ח הוא ע"י התעוררות הלב דוקא כאמור בפרש"י שם שמתוך שגומל חסד בגופו לחברו הוא מכיר שאוהבו, דזהו דוקא כשמתעורר בהתעוררות אהבה והרגש פנימי,

בין צדקה דקדושה לצדקה דקליפה

דכשם שבצדקה הרי העיקר הוא המפייסו והשתתפות בצערו של חברו, דזהו ההפרש בין חסד דאברהם שהוא חסד דקדושה לחסד דלעו"ז שהוא חסד דישמעאל, דלבד דחסד וצדקה דקדושה הוא המשפט שבצדקה, ששופט את עצמו, דלעצמו הוא לוקח רק המוכרח לו ממש בחשבון ודקדוק וכל אשר לו נותן לזולתו, דלעו"ז הנה כל החסד שלהם הוא רק מהמותרות, דלאחר שיש לו כל המצטרך לו במותרות על כל עניניו הנה נותן גם לזולתו, וגם זה אינו אלא רק לעשות לו שם בלבד,

אבל בצדקה דקדושה הוא רק לפי שנוגע במאד מה שחסר לזולתו ומשתתף בצערו,

“עזוב תעזוב עמו”

בשמחה – לא בתעניות

...במכתבו כותב על דבר סדר היום שלו, לימודו ותפלתו, ובהלתי לקרות בו אודות הנהגתו בענין התעניות, ולפלא שאחרי שכפי מכתבו מתראה מזמן לזמן עם אנשי שלומנו, ובכל זה כנראה שעדיין אינו יודע, שלא זו היא דרך הבעל שם טוב תלמידיו ותלמידי תלמידיו וכל ההולכים בעקבותיהם,

אמת נכון הדבר שגם בדרך זו אפשר לעלות בית א-ל, אבל מלבד שזהו דרך ארוכה יותר, הנה לא הכל מתברר ואין העבודה נעשית בשלימות כל כך, כמו שעושים ופועלים בהעבודה בשמחה, וכמאמר הכתוב עבדו את ה' בשמחה, כידיע פירוש הבעל שם טוב על הפסוק, כי תראה חמור שונאך, (ומובא בהיום יום, כ"ח שבט) כי תראה חמור - כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה - שונאך - שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא - רובץ תחת משאו - שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך על ידי תורה ומצות והגוף מתעצל בקיומם, ואולי יעלה על לבבך - וחדלת מעזוב לו - שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החומריות, הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם - עזוב תעזוב עמו - לברר את הגוף ולזכור ולא לשברו בסיגופים.

...ותמורת התענית במיעוט חלבו ודמו מהעדר האכילה, הנה יאכל בעתו ובזמנו מתאים לבריאות הגוף, וכפסק הרמב"ם אשר היות הגוף בריא מדרכי השם הוא, ויטריח את גופו להוסיף בתורה ומצוה.

(אנחת קודש ח"ו עמ' כט-ל)

בהתרוממות ולא בשפלות!

...נמסר לי בקשתו לברכת רפואה לאחד מתלמידיו... שי' כן ידיעתו השני' אשר הי' הנתוח והכל בסדר ויהי רצון מהשי"ת אשר כשם שמבשר מתוצאות הטובות בגשמיות כן יבשר מתוצאות הטובות ברוחניות היינו שתלמידיו בריאים כדבעי ברוחניות.

וכיון שאצל איש הישראלי הגשמיות והרוחניות ביחד ילכו הנה אפשר לומר על דרך הצחות נשען על מ"ש רבינו הזקן באגרת התשובה פ"ג אשר בדורותינו אלה אינם בריאים כמו שהי' בדורות הראשונים ובמילא ריבוי הצומות מזיק שאפשר שיבוא עי"ז לחולי או מיחוש ח"ו, הנה עד"ז הוא גם בנוגע לרפואת הנפש שאם בדורות הראשונים אפשר הי' להסתפק בהסדר דסיגופים ברוחניות היינו עניני מוסר המשפילים את האדם ומצערים אותו כו' וכו', הנה בדורותינו אלה יוכל לבוא עי"ז לידי חולי או מיחוש ברוחניות, היינו שיפול ברוחו ביותר או שיעשה למיזאש ח"ו או שהגוף ונפש הבהמית ויצר הרע ימרדו נגד ההשפלה, ולכן מוכרח לאחוז בהדרך שהורה הבעש"ט דעזוב תעזוב עמו, אשר מתחילים בהסברה שהנשמה היא חלק אלקה ממעל ממש כי הוא וחכמתו אחד, ובמילא שלוחו של האדם העליון כמותו (עיין לקו"ת ריש פ' ויקרא בזה), וניתנו לאדם כחות נעלים ביותר לא רק להתגבר על המכשולים אלא גם להאיר בתוספת אור את נפשו וגופו וחלקו שבעולם ולעשות כלים לאלקות מתוך שמחה, ובמילא חבל על זמנו הכחות שאינו משתמש בהם, שהסיבה לזה הוא שפלות גופו כו' וכו' ושמחה פורץ גדר אפילו הגדרים דגופו ונפשו הבהמית.

(אנחת קודש ח"ח עמ' רכט-רל)

ולכן רש"י מיד מבאר, שאכן הפסוק כאן לא בא לאסור בישול, אלא הוא אזהרה על איסור אכילה.

אמנם כדי שנוכל ללמוד פירוש זה על פי "פשוטו של מקרא", מוכרח רש"י לבאר ש"בשלושה מקומות נכתב בתורה, אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול", כי:

אם הי' כתוב "לא תבשל" רק פעם אחת, הרי אז מוכרחים היינו לפרשו כפשוטו על איסור בישול, למרות שזהו חידוש גדול ביותר (כי רש"י לא קיבל את פירוש האונקלוס הנ"ל);

אך כיון שהאיסור נכתב שלוש פעמים בתורה, ואם כן, בשני המקומות האחרים בלא הכי עלינו להוציא את "לא תבשל" מפשוטו ולפרשו על אכילה והנאה - הרי מסתבר לומר שאין הבישול איסור בפני עצמו [שאז באמת זהו חידוש גדול שלא מצאנו דוגמתו!], כי אם שבשר בחלב אסור בעיקרו באכילה ובהנאה, כמו יתר האיסורים שבתורה;

אלא שמכיון שאיסור זה כה חמור, הוסיפה התורה פייג לאיסור אכילה והנאה, ואסרה אפילו לבשל אותו - כדי שהאדם לא יבוא מהבישול אל האכילה וההנאה. איסור הבישול אינו איסור בפני עצמו, אלא הוא המשך ותוצאה של איסור האכילה וההנאה.

ולכן גם בפרד הכתובים, הפעם הראשונה של "לא תבשל" מלמדת אותנו שאסור לאכיל בשר בחלב (שזהו עיקר האיסור), הפעם השני' מלמדת על איסור הנאה, ורק בפעם השלישית - לאחר שלימדה אותנו התורה את איסור האכילה וההנאה - אז יכולים אנו לפרש על איסור הבישול, שהוא תוצאה של איסורי האכילה וההנאה ופייג אליהם.

גם לכשיבנה המקדש נועל דרך גר שחזר לסורו דעדיין דין ישראל לו אלא שהוא ישראל מומר - ראה יבמות מז, ב], וא"כ יהי מותר באכילת קדשים גם קודם שיביא קרבנו [וכן נקט בשו"ת אבני נזר יו"ד ח"ב סי' שדמ סי"ג; אבל עיי"ש דשיטה אחרת לו בכל הענין].

ובאמת יש לומר, שהגדרת הדין באופן זה, שגר גמור הוא לגמרי, רמזו הרמב"ם עצמו כאן, דבתחילה כתב "כשירצה העכו"ם להכנס בברית . . צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן", ואח"כ

הוסיף "ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה". ומפשטות הלשון "ובזמן הזה כו'" משמע, שהכניסה לברית "בזמן הזה" היא אותה הכניסה לברית שנזכרה קודם, אלא שהיא נעשית באופן אחר, היינו שבזמן הזה נעשית אותה הכניסה לברית ע"י מילה וטבילה. ומה שהמשיך שם "וכשיבנה ביהמ"ק יביא קרבנו" - יש לומר שהדברים כפשוטם, שזהו דין חדש, בפ"ע, חיוב דהבאת קרבן. אבל גם קודם שיביא קרבנו הוא מותר באכילת קדשים.

פנינים

עיונים וביאורים

מדוע לא שחרר אברהם את עבדו אליעזר?

פי תקנה עבד עברי

עבד שהוא עברי. או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני כו', ועליו הוא אומר שש שנים יעבוד, וכה אני מקיים והתנחלתם אותם, בלקוח מן העברי, אבל בלקוח מישראל יצא בשש, תלמוד לומר כו' (כא, ב. רש"י)

לכאורה יש לעיין: מדוע הוצרך רש"י לתרץ כאן הקושיא מהכתוב "והתנחלתם אותם גו'", שנאמר רק בסוף ספר ויקרא (בהר כה, מו), שלא כדרכו לתרץ קושיות רק במקום שהן מתעוררות ולא קודם לכן (ראה כללי רש"י פ"ז)?

ויש לבאר, שכוונת רש"י אינה רק לתרץ את הקושיא מהכתוב בפרשת ויקרא, אלא לתרץ קושיא המתעוררת כבר כאן (לפי הקס"ד שהמדובר כאן הוא בעבד כנעני, ו"עליו הוא אומר שש שנים יעבוד"):

כבר מצינו במקרא "עבד כנעני", והוא אליעזר, שהי' "עבדו זקן ביתו" של אברהם (חיי שרה כד, ב), ועבדותו נמשכה לפחות שבעים שנה, שהרי הי' עבדו כבר בברית בין הבתרים (ראה לך יד, יד. טו, ב), שהתקיימה בהיות אברהם בן שבעים (ראה פרש"י בא יב, מ), וכשנשלח להביא אשה ליצחק הי' אברהם בן מאה וארבעים (ראה תולדות כה, כ).

ומעתה מתעוררת הקושיא: אם הכתוב כאן מדבר בעבד כנעני, ועליו הוא אומר "שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם" - למה לא שחרר אברהם את אליעזר לאחר שש שנים, והרי אברהם קיים את כל התורה עד שלא ניתנה (כמפורש ברש"י - תולדות כו, ה)?

ומכיון שהוצרך רש"י לתרץ קושיא זו בלא הכי, הרי הוא מקשה כבר קושיא חמורה יותר,

לא רק מהנהגת אברהם, אלא מפסוק מפורש - "והתנחלתם אותם".

ועל זה מבאר, שבוודאי אין הכתוב כאן מדבר בעבד כנעני שנקנה מנכרי (כמו אליעזר), והקס"ד לומר שמדובר בעבד כנעני היא דוקא בעבד כנעני שנקנה מישראל, וק"ל.

מדוע הברכה "לא תהי' משבלה ועקרה" היא דוקא "בארצך"?

לא תהי' משבלה ועקרה בארצך
אם תעשה רצוני (כו, כו. רש"י)

צריך ביאור: כיון שברכה זו היא על תנאי "אם תעשה רצוני", מדוע ניתנה הברכה רק "בארצך", ולא בכל מקום שישראל עושים רצונו של הקב"ה (ראה באר בשדה)?

ויש לבאר, שהוספת התיבה "בארצך" לא באה להגביל את הברכה ל"ארצך" בלבד, אלא אדרבה - להרחיב את הברכה הבאה על ידי עשיית רצונו של הקב"ה, שלא תהי' מוגבלת רק לאדם העושה רצונו, אלא תחול על ארץ ישראל כולה.

ועפ"ז מובן בפשטות הטעם שברכה זו היא רק "בארצך" ולא בחוץ לארץ - דכיון שא"י היא "המקום אשר הכינותי" עבור בני"י (לעיל פסוק כ ופרש"י), לכן דוקא בה פועלת עשיית רצונו ית' ברכה לכל הארץ כולה, משא"כ בחו"ל הברכה היא רק לאדם העושה רצון ה', ולא לכל הארץ.

לכלות את העולם עם האש הארלקית

מהו ענין ה"ענן כמין עשן" שהי' על הר סיני? / מדוע העולם צריך "להתבטל"? / איך השתנה העשן הסמיך לעשן דק וך? / ולמי עושה הקב"ה שביל בתוך הענן?

מהות הענן שהי' על הר סיני, וההוראה בהנהגת האדם עם העניינים הגשמיים

לאחר מתן תורה, הי' הר סיני מכוסה בענן. וכך מתאר הכתוב בסיום פרשתנו את מראה ההר: "וישכון כבוד ה' על הר סיני, ויכסהו הענן". ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר. ובהמשך הכתוב מסופר שמשה רבנו נכנס בתוך הענן: "ויבוא משה בתוך הענן ויעל אל ההר".

אודות הענן וכניסת משה בתוכו, כתב רש"י "ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שביל בתוכו".

ויש לתמוה בדבר זה:

"ענן" הוא עניין המוכן וידוע ומפורסם לכל, ומה ראה רש"י להמחיש ולומר שהוא "כמין עשן"?

ובפרט, שהלא ענן מתהווה מן המים, כמפורסם, ועשן עולה מאש השורפת, והם עניינים שונים לחלוטין.

ויש לבאר את פנימיות עניין ה"ענן" וה"עשן" שהיו בהר סיני במתן תורה ובסיום פרשתנו; ואזי יתברר כיצד ה"ענן" שבפרשתנו הוא מין "עשן", ויחד עם זאת ראוי לקרותו בשם "ענן". וגם יתבאר מה שיש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת הבורא ית"ש מעניין הליכת משה ב"שביל" שבתוך הענן נוראה גם במקור הדברים ביאור הדבר בדרך הפשט, לשיטת רש"י בביאור פשוטו של מקרא.

לשורף את העולם

עניינו של מתן תורה הוא להמשיך את קדושתו ית' בעולם הזה הגשמי, על ידי קיום המצוות. זהו כל עיקר מה שנתחדש במתן תורה: עד אז לא הי' בכוח בני ישראל להחדיר קדושה בדבר גשמי, ורק ממתן תורה ואילך ניתן להם העוז והאפשרות להפוך את הגשמיות

לקראת שבת

יא

מעכבתו מלהיות גר גמור. ובזה מחולק קרבן ממילה וטבילה, דמילה וטבילה הם דברים המביאים חלות גירות והבאת קרבן היא הסרת דבר החוסם חלות הגירות. וזהו "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבן" (ולא "ג' דברים הכניסו את ישראל"), כי ה"כניסה" היא ע"י דבר המכניס וע"י הסרת כל המעכב את הכניסה. ודו"ק.

וּמַעַם החילוק בין מילה וטבילה לקרבן, דמילה וטבילה פועלות את עצם כניסת נפש הקדושה בגר, כי המילה והסרת הערלה מוציאה אותו מטומאת עכו"ם, והטבילה מכניסתו לקדושת וטהרת ישראל (ראה שו"ת הרב"ז ח"ג ס' תקצ"ו ובגליוני הש"ס לר"י ענגיל בסוגיא דיבמות דף מו); משא"כ הבאת קרבן אינה לפעול עצם הכניסה, אלא היא רק דבר המתבקש לבוא מצד כניסה זו – דורון ומנחה להוי' לעשות לו נח"ר (זבחים ז, ב), להתקרב ולהיות כבן לפני המקום].

ומחזור היטב הדין, בדומן הבית אכן הדבר מחסר בכניסתו, כיון שלא הוסר דבר המפריע כניסתו, ולא הוי גר גמור, אבל בזמן הזה דליתא קרבן ע"פ תורה נוגס בעומק הדברים, הרי בזמן זה אין גילוי שכינה שיוצרך להתקרב ולהכשיר עצמו אליו שהוא ענין הקרבן כנ"ל, שוב אין לפנינו דבר המעכב, כי אין כאן "אי הבאת קרבן", ושוב ע"י מילה וטבילה נעשה גר גמור. וכפשטות לשון הרוגצובי "לא מחסר כלל".

ומעתה יש לחדש שלאחר שכבר "נכנס" ונעשה גר גמור – באין דבר שהפריע כניסתו – שוב כן ישאר לעולם

שאמר והי' העולם". אבל ע"פ האמור הלא גר שנתגייר בזמן הזה הוי (לגבי ענין מסויים) "כבן נח". ומוכח דודאי ס"ל דבאמת הוי ישראל גמור נועי"ש בתשובה דהוכיח לו הרמב"ם מדין ביכורים, דגר מביא וקורא הנוסח ככל ישראל כו'; הרי חזינן דסבר שגדרו כגר גמור דזמן הבית (היינו כגר שהביא קרבן בזמן הבית).

ולכאורה הי' אפ"ל דלא כדברי הרוגצובי, שאיסור הגר לאכול בקדשים כל זמן שלא הביא קרבנו אינו חסרון בקדושת ישראל דהגברא, אלא רק אריא הוא דרביע עלי, והוא דבר צדדי המונעו מאכילת קדשים. ואדרבה, דווקא זהו עומק לשון הרמב"ם "שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל", היינו לשון כושר ומוכשר, שכל זמן שלא הביא קרבנו אינו "מוכשר" לאכילת קדשים, אבל ישראל גמור הוא. ועל-דרך מילת בניו ועבדיו שמעכבתו משחיטת הפסח ואכילתו (כמבואר ביבמות ע, ב), דפשיטא שאין זה חסרון בגברא המחוייב למול בניו ועבדיו, בהיותו ישראל גמור.

איברא דע"פ הנ"ל צע"ק בלשון הרמב"ם "שקרבנו עכבו להיות גר גמור כו' ומפני זה אינו אוכל בקדשים כו'", דמשמע שכל זמן שלא הביא קרבנו אין הגירות גמורה.

והנראה בזה בהקדים הדקדוק בלשון הרמב"ם שכתב לצד השלילה "שקרבנו עכבו להיות גר גמור", ולא בלשון של חיוב – שהקרבן "עושה אותו גר גמור", דבאמת י"ל שאמנם הקרבן אינו אריא צדדי דרביע, אלא נוגע לגירות, אבל חלקו בזה הוא רק לצד השלילה, דאי הבאת הקרבן

בגדר גרות בלא קרבן בזמן הזה

יחקור בשיטת הרמב"ם, דמדבריו גבי אכילת קדשים משמע דבלא קרבן לא הוי כישראל גמור והוא תימא על גרים שבזמן הזה / יחדש ע"פ לשון הרמב"ם דשאני גדר הקרבן מגדר המילה והטבילה – שאינו מוסף בפעולת חלות גירות אלא רק בא להסיר מניעה מחלות זו / עפ"י יסיק נפק"מ לענין אכילת קדשים דגרים אלו לכשיבנה המקדש

פ"א מהל' מחוסרי כפרה), כי "רק לקדשים לא מיקרי עדיין ישראל גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר, וא"כ בזמן הזה לא מחסר כלל בשביל הקרבן".

ולכאורה הדברים צ"ע טובא, דנראה שכוונתו שאכן חסר בקדושת ישראל גמור בו (ורק שאינו נוגע לדינא בזמן הזה כיון דליתא אכילת קדשים), עיין לשונו שם ד"לקדשים לא מיקרי עדיין ישראל גמור . . אין עליו דין ישראל", ובמק"א (צפ"נ מהד"ט, ב) אף הוסיף "והוי כמו בן נח לקדשים". והוא תימא רבתי דנמצא שכל הגרים שנתגייירו משחרב ביהמ"ק, וביניהם כמה גדולי ישראל, אין עליהם דין "ישראל גמור". ותימא.

וידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדי' הגר שנדפסה בכ"מ, שמעלתו גדולה יותר ממעלת כל שאר בני ישראל, כי הם מתייחסים לאבות והגרים מתייחסים "למי

בדיני גרות כתב הרמב"ם ריש פ"ג מהל' איסורי ביאה "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית: במילה וטבילה וקרבן כו' וכן לדורות כשירצה העכו"ם להכנס לברית כו' צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן כו'" (והוא מסוגיא דכריתות ט, א). ולהלן שם כתב הרמב"ם "ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה. וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן". ולפום ריהטא משמע שבזמן הזה נעשה גר גמור ע"י מילה וטבילה בלבד, ורק שיש עליו חיוב כפ"ע ש"כשיבנה בית המקדש יביא קרבן".

וכתב הגאון מרוגצוב בחיבורו על הרמב"ם כאן, בביאור גדר דין זה שנעשה גר גמור ע"י מילה וטבילה בלבד אף שמצינו ד"גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו . . קרבנו עכבו להיות גר גמור . . ככל כשרי ישראל . . אינו אוכל בקדשים שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל" (רמב"ם

לקראת שבת

לחפצא של קדושה ומצווה (ראה ספר המאמרים מלוקט כסלו-שבט עמ' תיט ואילך. ושו"ג).

כאשר מתגלה אור הקדושה על דבר גשמי, הרי הוא מתבטל ממציותו:

כי הנה, כל הנמצאים בכל העולמות כולם, אין להם שום מציאות מצד עצמם, והקב"ה הוא המהווה אותם מאין ליש בכל רגע ורגע ממש (ראה בארוכה תניא שער היחוד והאמונה). וממילא צריכים היו, לכאורה, להרגיש תמיד שאין להם מציאות עצמית, והם בטלים ומבוטלים לפני אדון הכל, ופשיטא שלא להתנגד ולהסתיר על גילוי אורו ית'.

אלא שמכל מקום, ברא השי"ת את העולם הזה הגשמי באופן שהוא מסתיר ומכסה על אור הקדושה. וכך ישנם נבראים שמרגישים עצמם ליש ודבר נפרד ממנו ית' רח"ל, ואינם בטלים אליו בהרגשתם. ועד כדי כך, שלפני מתן תורה לא הי' שייך להחדיר ולגלות את אור הקדושה בענייני עולם הזה הגשמיים.

וכאשר נגלה מלך מלכי המלכים במתן תורה, אזי לראשונה הוחדר אור הקדושה בגשמיות העולם, ופעל הדבר "ביטול" כללי בעולם. הרגשת המציאות העצמית של העולם פחתה, והוא נתבטל במידה מסוימת לפניו ית'. והתבטלות זו נרמזת בעניין ה"עשן" שהי' על הר סיני, וכפי שיתבאר לקמן.

"ענן" או "עשן"?

אודות מעמד מתן תורה נאמר "והר סיני עשן כולו, מפני אשר ירד עליו ה' באש" (יתרו יט, יח). ועשן זה קשור לעצם עניינו ופעולתו של מתן תורה (בהבא לקמן ראה תו"א צד, א. רד"ה וכל העם תש"ד. ועוד):

עשן כפשוטו עולה מן הדבר הנשרף, ועל כן הוא משתנה גם לפי אופן הדבר הנשרף. כאשר הדבר הנשרף הוא דק ועדין, הוא נשרף בנקל ובמהרה, ועשן השריפה הוא דק ונקי. ולעומת זאת, אם יש בדליקה דברים עבים וגסים הנשרפים בקושי, יעלו מן הדליקה תימרות עשן עב ועכור.

ודבר זה התבטא בעשן שהי' במתן תורה:

בשעה שנתגלה אורו ית' על תבל ויושבי' במתן תורה, נפעל "ביטול" כללי בגשמיות וחומריות העולם. והי' גם ביטוי גשמי לדבר זה, במה ש"הר סיני עשן כולו". עשן זה ביטא את מה שהעולם "נכלה" ו"נשרף", והרגיש כיצד מציאותו מתבטלת לפני בוראו.

העשן שבמתן תורה הי' עשן כבד וסמיך ביותר, "והר סיני עשן כולו". ה"שריפה" והכיליון הי' בעולם גשמי וחומרי שטרם הזדכך, והייתה זו רק תחילת ביטולו ושריפתו. ועל כן ה"עשן" שעלה מביטול זה הי' עשן סמיך וכבד, כמשל שריפת דבר גס ועב.

אמנם, בסיום פרשתנו מדובר על הזמן שלאחר מתן תורה, כאשר העולם כבר קיבל זיכוך ועידון וביטול מסוים בעקבות הגילוי שהי' במתן תורה. ועל כן כאשר נתגלה "כבוד ה'" על הר סיני, הי' זה באופן של "ענן":

"ענן" אינו חומר הבא מכיליון דבר מה, ולאחר מתן תורה, מכיוון שהעולם הי' מזוכך

יותר, לא עלה "עשן" מהתגלותו של השי"ת אלא רק "ענן".

אך גם לאחר מתן תורה פעלה התגלות כבוד ה' שהעולם יתבטל עוד יותר אל השי"ת ו"יכלה" יותר. ולכן גם את "ענן" זה מפרש רש"י שהוא "כמין עשן", לרמז שגם כאן נפעל ביטול החומר, ועלה ממנו "עשן". אלא שמכיוון שהעולם כבר הודרך לא הי' זה עשן ממש, אלא רק "ענן" שהוא "כמין עשן".

יש להעלות עשן גם מאבנים!

ויש ללמוד מעניין ה"עשן" שבהר סיני הוראה נפלאה בעבודת האדם את קונו:

יכול האדם לטעון: מה לי להתעסק בהחדרת הקדושה בדברים הנחותים שבעולם, ואם צריך להחדיר את הרגשת הביטול וה"שריפה" בעולם, הנה די במה שאחדיר הכרה זו בחלקים העדינים ומזוככים יותר שבעולם, אבל לא במקומות הנמוכים ונחותים ביותר.

ועל כך מלמדת התורה, שתכלית הכוונה בכל עניין התורה ומצוותי, מרומזת כבר בעת מתן תורה: האש והעשן היו בהר דווקא ולא בעצים וכיוצא בזה. ההר עשוי מאבנים ועפר שאינם ראויים להישרף כלל, ומכל מקום פעל מתן תורה ביטול וכיליון גם בחומר הגס והנחות ביותר. עד שהי' עשן על ההר, שמורה על ביטול וכליון החומר.

זאת כי התורה ניתנה בכדי שיחדירו קדושתו ית' בכל מקום ופינה בעולם, גם הנידחת ונחותה ביותר. וכידוע שתכלית בריאת העולם היא מה ש"נתאוהה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טז. נתבאר בתניא פל"ו). השי"ת נתאוהה שבני ישראל יזכרו את העולם ויעשו אותו דירה ומשכן לו ית', ובעולם גופא הרי הוא מתאוה לשכון ב"תחתונים" דווקא, על ידי שבני ישראל יזכרו ויקדשו בעבודתם את המקומות הנחותים והחומריים ביותר.

הקב"ה עושה שביל לנישמה בתוך העשן!

אמנם יכול האדם לטעון, שמאחר ועליו להתעסק בהחדרת אור הקדושה למקומות נחותים, הרי הוא ירא "להתלכלך" מעצם ההתעסקות עם עניינים אלו, שהרי "המתאבק עם מנוול מתנוול גם כן" (תניא פכ"ח). ואם כן, הרי עליו למשוך ידיו מהתעסקות עמהם, בכדי שלא ירד יחד עמם.

ותשובת טענה זו, היא מהמסופר בדברי חז"ל, שכאשר עלה משה והלך בתוך הענן, שהוא ה"עשן" הנוצר מזיכור דברים הגשמיים – "עשה לו הקב"ה . . שביל בתוכו":

כאשר בא יהודי לזכך את ענייני העולם הגסים והנמוכים, הנה יש בו בחינת "משה" שבו, שנמצאת בנשמה האלוקית אשר בקרבו (ראה תניא פמ"ב). והקב"ה עושה "שביל" לנישמה: היא יכולה להתעסק בכיליון ושריפת ישות ומציאות העולם, ויחד עם זאת להלך בתוך "שביל", באופן שאינה מתלכלכת, ונשארת נקי' ודבוקה בו ית' בתכלית.

וכאשר מקדש יהודי את עצמו ואת ענייני העולם שסביבו, אזי משלימים את כוונת הבריאה "לעשות לו ית' דירה בתחתונים".

פנינים

זדווש ואגדה

לא להיות משועבד לגשמיות

וְרָצַע אֶרְצוֹ אֶת אֹזֶן בְּמִרְצָע

רלת ומוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה ארון לעצמו, ורצע בפניהם (כא, ו. רש"י)

יש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

ישנם הטרודים כל כך בעסקיהם הגשמיים במשך ששת ימי החול, עד שהם "עבדים לעבדים" - לעניינים הגשמיים, כאדם זה הקונה ארון לעצמו למשך שש שנים. וגם בבוא יום השביעי, שבת קודש, שבו צריך "לצאת חפשי", לשבות ולנוח מכל עניני חול - אינם רוצים "להשתחרר" מאהבתם ומשעבודם לענייניהם הגשמיים, אלא מוטרדים הם ומשועבדים לעסקיהם.

ועל זה באה ההוראה:

מאחר שהקב"ה ציווה "כי לי בני ישראל עבדים", ענינו של האדם הוא לעבוד ולהיות "משועבד" רק להקב"ה - הרי גם בימי החול, בעסקו בענייני הגשמיים, אין לו להיות משועבד לעסקיו באופן של "עבד לעבדים", כי אם אדרבה - לעסוק בהם "לשם שמים" ולהשתמש בהם כדי להיות עבד להקב"ה.

וכאשר הנהגתו היא כך בימות החול, הרי בבוא יום השבת קודש - יכול הוא "לצאת חפשי", להבדיל ולהגבי' עצמו לגמרי מעניני החול, ולעסוק בלימוד התורה ובעבודת השי"ת בלבד.

תעניות של תשובה ומירוק הנפש

כִּי תִרְאֶה חֲמֹר שֶׁנֶּאֱמַר רִבֵּן תַּחַת מִשְׁאֹ וְחִדְלָת מַעֲזֵב לֹא עֹזֵב מַעֲזֵב עֲמֹ

פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו וחידלת, או בהמת נכרי ומשאו של ישראל וחידלת (כב, ה. רש"י)

ידוע פירוש הבעש"ט על פסוק זה (הובא בלוח

"היום היום" כ"ח שבט): "כי תראה חמור" - כאשר תסתכל בעיון טוב בחומר שלך, הוא הגוף, תראה שהוא "שונאך" - שהגוף שונא את הנשמה המתנגעת לאלוקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא "רובץ תחת משאו" - שהגוף מתעצל ב"משא" שנתן לו הקב"ה שיזדכך ע"י תומ"צ, ואולי יעלה בלבבך "וחדלת מעזוב לו" - שלא תעזור לגוף לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החומריות הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם "עזוב תעזוב עמו" - לברר את הגוף ולזכרו ולא לשבור בסיגופים.

והנה כתב בשו"ע אדמו"ר הזקן (חלק חר"מ הל' נזקי גוף ונפש סעיף ד) שבשני אופנים הותר להתענות ולשבר גופו: א. תעניות של תשובה. ב. כדי למרק נפשו לה'.

וי"ל דשני אופנים אלו מרומזים בשני האופנים שבהם "אתה חודל" - א. "זקן ואינו לפי כבודו", ב. "בהמת נכרי ומשאו של ישראל":

"בהמת נכרי ומשאו של ישראל" - קאי על תעניות של תשובה, דכאשר האדם חטא ועבר על רצונו ית' ח"ו, הנה ה"חמור" שהוא חומר גופו נעשה "בהמתו של נכרי", שעובר לרשות הקליפה ח"ו. אך מכיון ש"אפי' פושעי ישראל מלאים מצות כרימון" (עירובין יט, א. חגיגה בסופה) הרי יש בו גם "משא של ישראל" - המצוות שגם הפושע מלא בהן. וכשאדם נמצא במצב זה ורוצה לשוב בתשובה, מותר לו "לחדול", היינו להתענות ולסגף גופו.

"זקן ואינו לפי כבודו" - קאי על איש המעלה ("זקן - זה שקנה חכמה" (קידושין לב, ב, ועוד)), אשר עסקו הוא בעניינים רוחניים נעלים, ואינו מתעסק כ"כ בעבודת בירור וזיכור הגוף הגשמי. ומאחר שאין זה לפי כבודו ומעלתו להתעסק בבירור גופו הגשמי, לכן התירה לו התורה להתענות, כדי למרק נפשו, ועי"ז להשלים את זיכור גופו.